

Nico Hambro

Nico Hambro (1861-1926) var en sosialt engasjert kvinnesakspioner som markerte seg sterkt i kampen mot prostitusjon og usedelighet. Fra 1916-1921 ledet hun Norske Kvinners Nasjonalråd og fikk opprettet Nasjonalrådets «Sosiale Kurser».



Nico Hambro. Utsnitt av familiefoto fra 1908., Eier: Nasjonalbiblioteket

Nicoline Christine Hambro, født Harbitz, som brukte navnet Nico, var datter til malermester Niels Andreas Harbitz og Elisabeth Christine Harbitz. Hun giftet seg 19 år gammel i 1880 med Edvard Isak Hambro, f.1847, eier og styrer av Hambros skole som han opprettet 1878. Hambro var av kjøpmanns- og embetsmannsslekt, men var en velutdannet akademiker innen filologiske fag. Skolen hadde kveldskurs for unge kvinner og Nico gikk kurs der, 16 år gammel, som den yngste av elevene. Hun har nok tatt middelskoleeksamen, antagelig på en pikeskole. Det at hun var språkmektig kan tyde på det. Men hennes miljø- og kunnskapsbakgrunn var på mange måter forskjellig fra den eldre ektemannens bakgrunn. Ekteparet fikk fire barn: Elise f. 1881, Carl Joachim f. 1885, Astrid f. 1887 og Angelique Cathrine f. 1890.



Nico Hambro (1861-1926) som ung. Foto: Privat

Nico var veldig sosial og utadvendt. Hun var med i byens kvinnelige leseforening som startet 1879, og der det ble lest svenske, tyske og engelske bøker. Hun hadde der mange venninner som ble

aktive i Bergen Kvinnesaksforening da den startet 14.april 1885, noe hun etter alt å dømme var med på. Men selv må hun i 1880-årene ha vært opptatt med svangerskap og småbarn og kan ha vært lite med i kvinnesaksforeningens første år. Det at hun i noen år ikke betalte kontingent til foreningen kan tyde på det. Hun var heller ikke så frisk på den tiden ifølge sønnen Carl Joachim Hambro. Men hun fulgte utvilsomt kvinnesaksforeningens virke via sine venninner og ble et aktivt foreningsmedlem resten av livet. Aktiv ble hun også innen mange tiltak i det bergenske samfunnsliv og nasjonalt og som taler og skribent. Og ikke minst var hun en stor støtte for mannen i det sosiale livet ved hans skole.

Nico skrev to beretninger om kvinnesaksforeningen i Bergen, den ene om foreningens første 25 år, til 1910, og den andre om de neste ti årene. Den første er et viktig dokument siden foreningens eldste protokoller gikk tapt ved bybrannen 1916 da hun hadde protokollen i sitt hjem som gikk tapt ved brannen. Hun var aldri leder av BKF, men var styremedlem i mange år og var «viceformand» i 1916.

Både i samtid og ettertid ble hun kjent som foredragsholder, og hun skrev og publiserte. Hun holdt foredrag også i andre foreninger enn kvinnesaksforeningen om tema som angikk kvinner. Ett av mange eksempler er foredraget «Moder og barn» som hun holdt i Hjemmenes Vel i byen i 1907. [1] Hun nevnes blant sentrale bidragsyttere gjennom årene i kvinnesakstidsskriftet Nylænde da det gikk inn i 1927. Og hun var med i flere foreninger i Bergen enn kvinnesaksforeningen, som «Foreningen til trengende syerskers livsopphold», sanitetsforeningen, sedelighetsforeningen, antagelig også Hjemmenes Vel. Hun var opptatt av mange sider av kvinners sosiale liv, noe sønnens beskrivelse av hennes virksomhet i hans barndom viser dette. Foruten foreningsliv var hun blant annet medlem i tilsynsutvalg for fengsel og fattighus i Bergen, med i den kvinnelige fattigpleie i Domkirken, og hun arbeidet for å få innført kvinnelig politi og nye regler for forhør av barn. Hun var med på å stifte Bergen Kvinneråd i 1903 og ble med i styret sammen med flere medlemmer av Kvinnesaksforeningen.

En viktig og vedvarende side ved hennes interesser og aktivitet utad var kamp mot usedelighet. Det opptok henne hele livet, noe hennes mange foredrag og publiserte artikler vitner om. ”Sædelighetstemaet”, om kvinners ”renhet” og prostitusjon og menns holdninger, opptok samfunnet og ble debattert i denne tiden. Jfr. Bjørnsons ”hanskemoral” med like krav til kvinner og menn, mot dobbeltmoralen i samfunnet, og mot bohemenes forsvar for fri livsførsel. Dette var et samfunnsspørsmål der Nico Hambro markerte seg også nasjonalt, hun engasjerte seg sterkt i sedelighetssaken både muntlig og skriftlig.

Dette hadde engasjert henne fra ungdommen. Hun korresponderte med Camilla Collett, og i et brev hun skrev 1886 til Camilla, nevner Nico at hun har prøvd å få i stand en diskusjon om ”sædeligheden og kvindens forhold til samme” i leseforeningen hun var med i. I 1882 ble en sedelighetsforening stiftet i Bergen som den første i landet. Den fikk seinere navnet

Moralvernforening. Bare menn var med i styret inntil 1890-årene, men kvinner kunne være medlemmer. Ekteparet Edvard og Nico Hambro var medlemmer av denne ”Foreningen mot den offentlige usedelighet.” Sædelighetsforeningen i Bergen og i andre byer arbeidet mot prostitusjonen, og disse foreningene ble tidlig representert i Norske Kvinners Nasjonalråd.

Nico var med i styret for Magdalenahjemmet, et hjem for offentlig prostituerte i Bergen, stiftet 1879. De offentlig prostituerte var jenter som etter datidens lov, ble kontrollert og helsejekkert av politi og leger. Formålet med hjemmet var ”at optage saadanne faldne Kvinder, som selv begjærer at forlade sit syndige Liv og hvis Uddannelse til sædelige og dygtige Piger, der kan være håb”. Under landskvinnesaksmøtet i Bergen 1898 var ingen av de annonserte talerne fra Bergen. Men Nico Hambro holdt det hun kalte ”et appendix til vort fredagsprogram”, et foredrag om ”Kvinden og sædelighet” som ble trykt over 9 sider i det utgitte referatet fra landsmøtet. «Det vi i første rekke må kjempe mot er prostitusjon» uttalte hun blant annet. Foredraget ble ofte avbrutt av bifall, heter det i referatet.



Magdalenahjemmet ca. 1890. Foto: Billedsamlingen, UBB

I 1899 holdt hun foredrag for fulle hus i Sædelighetsforeningen i byen, på et mødremøte som foreningen var begynt med. Foredraget ble samme år utgitt av foreningen med tittelen ”Sædelighedssagen og de unge”, et skrift på 21 sider. Og hun skrev en lengre artikkel om ”Norske

Kvinders arbeide for sædelighet ” i første bind av bokverket Norske Kvinder, utgitt i 1914. Der omtaler hun sedelighetsforeningene i byer rundt i landet og deres arbeid for blant annet å få opphevd den offentlige prostitusjonen. Dette vedtok Stortinget 1887. Hambro nevner ikke spørsmålet om prevensjon og abort i artikkelen. - Hun skrev også en kort omtale av sedelighetsarbeidet ti år etter i det tredje bindet av Norske Kvinder. Der nevner hun om moralforeningenes arbeid at det på foreningenes landsmøte i 1915 var ”en meget heftig debatt om preventive midler.” Og ”fra kvinnehold ble det med styrke hævdet, at fordringen til ægtemandens renhet maate hæves”.- Nico Hambro skrev under for sedelighetsforeningen i Bergen da 10 foreninger i byen i 1905 sendte en adresse til storting og regjering for oppløsning av unionen.

Nico var en av representantene fra Bergen på Nasjonalrådets andre landsmøte i Stavanger 1910. Der ble forslag til et opplysingsskrift for unge kvinner drøftet, og Katti Anker Møller holdt en tale om prevensjon på dette landsmøtet. I 1913 publiserte sistnevnte en artikkel i Social-demokraten, ”Om fosterfordrivelse”, og dette utløste en debatt i Morgenbladet. En lege skrev bl.a. dette: ”Derfor er der av min Stand flere enn jeg, for hvem Kvindeemancipationens lumre Interesse for kvindelig Usædelighet har været en forargelse”. Nico hadde et innlegg i Morgenbladet mot dette. Hun ville motbevise at kvinnebevegelsen hadde noen lummer interesse for ”kvindelig usædelighet”, og hun mente at kvinnebevegelsen kunne kritiseres for at den ikke mer ”høilydt” hadde tatt avstand fra Katti Anker Møllers synspunkter.

Nico Hambro fulgte utvilsomt det rådende synet som var i Nasjonalrådet på seksualmoral, prevensjon og abort. Tabubelagte emner som prevensjon og abort ble aktualisert av Katti Anker Møllers synspunkter og virke, men hun ble motarbeid av Norsk Kvinnesaksforening og Nasjonalrådet. Elisabeth Lønnå omtaler dette i et kapittel i sin bok om NKF fra 1913. Samme moral for kvinner og menn var et gammelt kvinnesakskrav fra 1880-årene som stilte krav om sedelighet også til mennene. ”Og bruk av prevensjon kunne etter kvinnesakskvinnenes mening medføre at mannen uten fare for konsekvensene kunne ”forgripe seg”. Prevensjon var ikke kvinnefrigjøring, mente de fleste feminister, en holdning som var vanlig til 1920-årene”, skriver Lønnå.

Spørsmålet om abort, svangerskapsavbrytelse, vakte sterk motstand i NKN og tilsluttede foreninger som sedelighetsforeningene. Disse foreningene var ved sitt sentralstyre blant de første som meldte seg inn i Nasjonalrådet og fikk stor innflytelse der. Ida Blom skriver i sin bok om barnebegrensning i Norge at det særlig etter 1916 var et nært samarbeid mellom Nasjonalrådet, sedelighetsforeningenes organisasjon og Hjemmenes Vel, der det for en del var de samme kvinnene som satt i ledelsen. Som leder i Nasjonalrådet 1916 - 1921 kan Nico ha vært en pådriver i Nasjonalrådets syn på sedelighetsspørsmål.

Elisabeth Lønnå mener at for Nico Hambro var sedelighetssaken den viktigste kvinnesaken. Hambro skrev i 1922 i kvinnesakstidsskriftet Nylænde, at ”kvindesakens kjerne...kan indesluttet i de ord, at den hæver os fra kjønsmenneske til aandsmennesker”. Hun holdt

foredraget ” Kvindesaken og de sædelige idealer ” på landsmøtet til NKN i 1922, der hun også ble utnevnt til æremedlem etter å ha ledet rådet i fem år. ”Foredraget gjorde et mægtig inntrykk, baaret som det blev av varm glød og inderlig overbevisning”, heter det i Nylænde.

Nico Hambro må ha vært en svært god taler og talte for lydhøre forsamlinger. Fanny Schnelle skriver i en omtale av henne som leder av Nasjonalrådet at ”hun fordret uavkortet samme moral for menn som for kvinner. Hennes indignasjon var brennende når hun talte om all den urettferdighet som herskede på dette området”. Hun var aktiv om sedelighetstemaet til det siste og fulgte som nevnt ikke Katti Anker Møller i sistnevntes kamp for prevensjon, abort og ugifte mødre. Det siste foredraget som hun holdt i Bergen, om «Kvindesak og moderskap», ble trykt i avisa Norges Kvinder 30 juli og 8 august, etter at hun var død. Foredraget ble holdt ved årsmøtet til Moralforeningen i byen. Nico gikk der imot et foredrag Tove Mohr, Katti Anker Møllers datter, hadde holdt der Mohr fulgte de samme tanker og ønsker som moren hadde.

Et samfunnsspørsmål som også var omtalt i denne tiden, var «hvit slavehandel». Det gjaldt unge kvinner som dro utenlands mot løfte om arbeid, men som ofte endte som prostituerte i bordeller. Det var også skjebnen til noen norske jenter, og som aktiv i sedelighetsarbeidet deltok Nico også i kampen mot denne virksomheten. Våren 1899 var hun i England ved den første internasjonale kongressen mot hvit slavehandel, oppnevnt som delegat fra Norge. Da sedelighetsforeningene hadde landsmøte i Stavanger 1911 holdt hun foredrag om «den hvite slavehandelen».

Også politisk ble hun etter hvert aktiv. Hun var medstifter og antagelig leder av en bergensavdeling av Landskvinnestemmerettsforeningen som sendte en henstilling til Stortinget 1907 da stemmerettighet for kvinner skulle debatteres. Men hun var ikke aktiv i kampen for stemmerett for kvinner i den første tiden dette spørsmålet var aktuelt, se om dette i omtalen av foreningen. - Hun kom også med i politikken i byen. I 1910 ble hun valgt som suppleant, vararepresentant, for Frisindede Venstre i bystyret, et parti som var stiftet 1909 og samarbeidde med Høyre. Hun var en periode i bystyret som også valgte henne til varamedlem/medlem i skolestyret 1911-1916.

Nico Hambro må ha vært god i språk siden hun oversatte flere bøker, mest fra tysk, men også fra engelsk. Minst fire bøker med henne som oversetter kom ut 1910-13, den ene var en bok om den amerikanske borgerkrigen. I 1919 kom «den første uforkortede norske utgave» av «Baron von Münchhausens vidunderlige historier og eventyr» ut, og Nico Hambro var oversetter. Hennes arbeidskapasitet var utvilsomt stor.

Ektemannen Edvard Hambro døde 1909. Da overtok datteren Elise Hambro, som var utdannet filolog, farens skole sammen med Gerhard Stoltz. Men skolen brant ned i den store bergensbrannen i 1916, og familiens hus som lå like ved skolen, i Musegt. 5, brant også. Nico og datteren flyttet derfor til Kristiania noen år. Hun ble leder av Norske Kvinners Nasjonalråd etter at den første lederen Gina Krog døde, valgt i periodene 1916-1919 og 1919-1922. På grunn av

helseproblemer med magesår og leddgiktssmerter gikk hun av 1921. Hun flyttet tilbake til Bergen 1922 og døde 1926, 65 år gammel.

Nico holdt mange taler som leder av Nasjonalrådet, ved rådets landsmøte i Kristiania 1919 snakket hun om «Enkers rettslige stilling». Som leder ble hun i ettertid mest kjent for at hun fikk opprettet Nasjonalrådets «Sosiale kurser» for å utdanne sosialarbeidere. Kursene var forløpere for sosialhøyskoler som kom etter krigen. Datteren Elise opplyser at hun og moren var i Stockholm våren 1917 «og fikk se meget av det sosiale arbeid der og skolen for sosialarbeidere». Nico fikk Nasjonalrådet til å sette i gang ett-årige slike kurs fra 1920, og «det var en stor glede for min mor at det lyktes», skriver Elise Hambro som ledet kursene da de startet. Kursene ble også omtalt som «Fru Hambros barn». Hennes mangesidige sosiale arbeid i Bergen må ha vært en viktig bakgrunn for hennes arbeid for og med dette. Hun ble æresmedlem av Nasjonalrådet i 1922.

Da Nico Hambro døde i 1926, ble hun hedret i minneord i aviser, tidsskrift og bøker. Karen Grude Koht som var med i Nasjonalrådets styre fra det ble opprettet og da Nico var leder, skriver om henne: «I Nico Hambro fikk NKN en åndfull og i høi grad sjarmerende formann. Hun var dessverre helseveik, men hadde en glødende interesse og en sterk og målbevisst vilje». Betzy Kjeldsberg som ble leder av Nasjonalrådet etter henne, omtalte Nico som en «helstøpt personlighet, hadde sine meningers mot og hatet akkordens ånd». Og med Fanny Schnelles ord: «Hun var kjent og skattet over hele Norge, en varm taler for kvinnens sak».

Kilder

- [Fløystad, Ingeborg: "Nicoline Christine Hambro f. Harbitz \(1861-1926\)". I Anne- Hilde Nagel, Ingeborg Fløystad og Kari Hop Skiftesvik \(red.\): Driftige bergenskvinner. Bergen kvinnesaksforenings historie. Bergen: Bodoni forlag \(2024\), s. 181-188.](#)

PIONERKVINNER I BERGEN KVINNESAKSFORENING

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.